

SPIRU C. HARET – VIZIONARUL UNEI ROMÂNII MODERNE

Marian RIZEA¹

rr_j12@yahoo.com

Motto: „În ochii minții mele, România viitoare nu se prezintă sub figura unui războinic cu coiful pe cap și cu mâna înarmată, ci sub aceea a geniului păcii și al luminii, propagând limba și cultura românească, inteligență și geniul propriu național” (Spiru C. Haret).

Abstract: Beyond any doubt, the brilliant scientist Spiru Haret, born in the legendary Bucovina, a mathematician and an exceptional astronomer, a visionary politician and one of the few earthlings whose name was given to a crater on the Moon, was known and appreciated by the 1900 global elites, but for the countrymen from all times, he remained the great educator, the visionary reformer who, basically, build the modern Romanian education system, he was the inexhaustible patriot who intuited and promoted the great intellectual potential of the Romanian people.

Believing in the enlightenment and in the economic and social rising through the education and the training of his people, Spiru Haret established an education system in the Romanian villages and cities, reconsidering from a strategic point of view

¹ Prof. dr. ing., Universitatea Ecologică București/Facultatea de Inginerie Managerială și a Mediului, cadru didactic asociat la Universitatea „Petrol-Gaze” Ploiești și la Universitatea de Vest Timișoara; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

the educational process by laying emphasis on the practical component which was so necessary in daily lives.

His Ph.D. thesis, „On the invariability of the major axes of planetary orbits”, completed the researches of scientists Pierre Laplace, Joseph Louis Lagrange and Simeon Denis Poisson related to the variety of the axes of planetary orbits while in his impressive paper, „Social mechanics”, he used mathematics to explain social behavior. His works are considered scientific reference points along with other renowned papers making the distinguished Spiru Haret one of the most respected academicians in our country.

Keywords: education reform, academy, haretism, visionary, vanguardist.

Fig. nr. 1 – Spiru Haret, un lucaefăr reformator al școlii românești

Spiru Haret vede lumina zilei la hanul Conachi, ținutul Putna, pe date de 15 februarie 1851. Învață buchia cărții în casa părintească, apoi urmează cursurile unei școli din Dorohoi, ultimile două clase frecventându-le la Școala primară din Sărărie, Iași. În septembrie 1862, la câțiva ani de la Unirea Principatelor Române, este admis la Liceul „Sfântul Sava“ din București, unde devine bursier și termină cursurile cu calificativul „eminentia”.

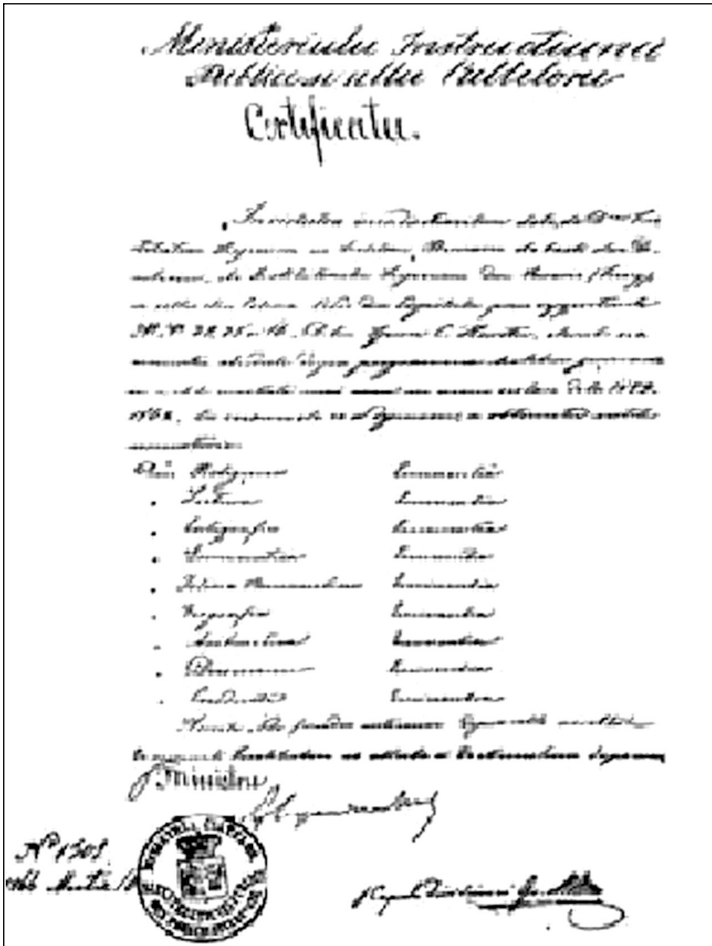

Fig. nr. 2 – Certificat pentru absolvirea cursului primar²

Aici, se remarcă prin publicarea a două strălucite manuale, unul de algebră și un altul de trigonometrie, iar în clasa a III-a prezintă un interesant articol despre Lună, surprinzând auditoriul cu acuratețea și logica cunoștințelor despre astronomie, disciplină pe care o va îndrăgi cu nemărginită pasiune.

² David V. Aurel, dr. – *Omul școlii*, Revista „Opinia Națională” – supliment, nr.521, 14 februarie 2911.

Fig. nr. 3 – Diploma de bacalaureat a lui Spiru Haret

Politica proaspătului stat românesc de încurajare a tineretului să studieze, îi permite să urmeze cursurile Facultății de Științe a Universității din București. Remarcat de către Titu Maiorescu este trimis în 1874 la Paris, iar în 1878 obține la Universitatea Sorbona titlul de doctor în științe matematice, cu teza „**Despre invariabilitatea marilor axe ale orbitelor planetare**”, ducând mai departe și corectând cercetarile lui Laplace, Louis de Lagrange și Denis Poisson asupra varietății axelor orbitelor planetare. Eruditul matematician și astronom Jules Henri Poincaré observa: „In 1878 Spiru Haret a dovedit existența termenilor seculari de gradul III și acest rezultat a provocat o mare uimire”. Teza de doctorat al lui Haret este publicată în „Tomul XVIII al Memoriilor Observatorului din Paris” și republicată în 1885 și 1889 în „Analele Observatorului Astronomic” din Paris. **Facultatea**

de Științe din Paris trimite o adresă Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice felicitând România, țara care a produs și posedă asemenea talente.

Aflat în plină creație științifică și cu o faimă în creștere, Spiru Haret, deși are șansa de a rămâne profesor în Franța, revine în țară și devine profesor de mecanică rațională, algebră și geometrie analitică la Facultatea de Științe din București, secția fizică-matematică. Începând cu anul 1881 este invitat să predea mecanica rațională la Școala de Ofițeri de Artilerie și Geniu, iar din 1885 devine profesor și la Școala de Poduri și Șosele, unde predă trigonometrie, geometrie analitică și geometrie descriptivă. Pe 31 martie 1892, Spiru Haret devine membru al Academiei Române, fiindu-i recunoscută imensa activitate culturală și contribuția sa la dezvoltarea învățământului.

Spiru C. Haret este unul dintre românii despre care s-a scris foarte mult privind viața, pregătirea, cariera academică, viziunea reformatoare, opera științifică, activitatea pedagogică, parlamentară și politică. Majoritatea operelor sale au fost publicate și republicate de-a lungul timpului, cu numele său au fost denumite numeroase instituții publice, concepte științifice. De la înălțimea statuiilor ce i-au fost ridicate, chipul turnat în bronz radiază peste timp aceeași scântei-toare clarviziune despre poporul și țara pe care le-a slujit cu toată ființa, până în ultima clipă.

În 1910, anul ieșirii la pensie, publică, cu doar doi ani înaintea trecerii în neființă, magistrala lucrare „Mecanica socială”, la Paris și București, utilizând pentru prima oară, matematica în explicarea și înțelegerea fenomenelor sociale.

Dar marile realizări ale lui Haret nu sunt totuși în știință. El s-a pus la în slujba evoluției mediului social căruia îi aparținea.

În conștiința românilor, Spiru C. Haret a fost, este și va rămâne pentru totdeauna părintele învățământului românesc modern, întemeietorul curentului numit „haretism”, un vizionar, un adevărat reformator social, un promotor al sistemului modern de protecție socială.

Excelent cunoscător al vremurilor sale, diagnostician social de înaltă finețe, Spiru C. Haret prezintă în operele sale nenumărate opinii, teorii, soluții propuse pentru cele mai acute probleme sociale cu care se confruntă societatea românească la sfârșitul secolului al XIX-lea și

începutul secolului al XX-lea. „Caracter cinstit și drept, om de muncă și gândire, bine intenționat totdeauna pentru cei din clasele sărace...” așa cum îl caracterizează contemporanul său, Constantin Rădulescu Motru, academicianul Spiru C. Haret a fost un exemplu de înaltă ținută civico-patriotică și a militat neobosit, cu convingere pentru adoptarea și aplicarea unor proiecte legislative prin care a urmărit să promoveze „binele social”, ridicarea nivelului de instruire și de trai al populației, stăruind să se aplice metode științifice în cercetarea problemelor sociale și de a propune măsuri prin care să consolideze și să amplifice rolul statului în combaterea sărăciei, analfabetismului, ignoranței și nedreptăților de orice fel. Toate aceste considerații ne îndreptățesc să afirmăm că acesta este mai actual ca niciodată, iar Strategia de dezvoltare a României ar trebui să fie croită pe genialele sale idei.

În România de astăzi aflată în plină criză economico-financiară, supusă forțelor centrifuge ale integrării europene, frământată de conflicte sociale și neîntrerupte dispute politice, cu un sistem de securitate națională și socială controversat, nerealist și nesigur, concepțiile lui Spiru C. Haret uimesc prin avangardismul și vizionarismul lor, fiind la fel de adânc ancorate în realitate și în actualitate ca și satirele morale și politice ale neîntrecutului I.L. Caragiale care, în aceeași perioadă în care ilustrul ministru elabora principalele sale reforme, scria *Schițele* (1897) și *Momentele* (1901).

Activitatea și opera vizionarului ministru transcende ideilor și disputelor publice ale timpului său și sunt reperere consistente pentru politicile și strategiile de dezvoltare ale oricărui stat contemporan, modern. Numai trecând în revistă complexa problemă abordată și soluțiile recomandate contemporanilor săi și raportându-ne la situația actuală, ne putem da seama de clarviziunea genialului compatriot care ne-a lăsat inestimabile studii despre:

- stat, societate, legi și binele social
- învățământ
- sănătate și alimentație publică
- situația țărănimii
- asigurări
- agricultură
- oficiile forței de muncă („de organizare a muncii țărănești”)

- cantinele școlare, orfeline și ajutoare pentru elevii săraci
- artă și cultură
- băncile populare
- reciclarea deșeurilor
- educația fizică.

Numele luceafărului reformator al învățământului românesc a revenit în actualitate în 2010–2011, odată cu dezbaterile publice și parlamentare privind adoptarea noii legi a educației naționale.

Spiru C. Haret a văzut cu ochii minții și ai sufletului imensul potențial intelectual al copiilor români, în special a celor de la sate și a militat pentru instruirea și pregătirea acestora, legând teoria de practică, a crezut cu toată ființa sa în capacitatea creatoare a corpului didactic de la toate nivelurile și considera că universitatea nu este o simplă continuare a liceului, ci este chemată, în primul rând, să fie creatoare, adică să contribuie la progresul oricărei științe: „fiecare Universitate să fie un centru împrejurul căruia să se grupeze o activitate științifică cât mai întinsă..., să fie o tribună de pe care știința înaltă să fie expusă în toată libertatea, condiție esențială pentru libera ei dezvoltare”. (din păcate, în Legea 1/2011 nu regăsim astfel de pasaje).

Cu aceste repere conceptuale și cu o dăruire și credință fără egal în destinul nației sale, Spiru C. Haret a pus bazele unui învățământ modern, de perspectivă, care a impresionat Europa. În fond, sublinia Haret într-o circulară didactică, „cea dintâi datorie a școlii, care trece înaintea oricărei alteia, este de a forma buni cetățeni și cea dintâi condiție pentru a fi cineva bun cetățean este de a-și iubi țara fără rezervă și de a avea o încredere nemărginită într-înșea și în viitorul ei. Toată activitatea, toată îngrijirea celor însărcinați cu educarea tinerimii, acolo trebuie să tindă”³.

Fiecare profesiune își avea școlii proprii primare, secundare și superioare. Prin legea din 1898 limba latină a fost scoasă din clasele cursului inferior. Termenul alegerii profesiei s-a prelungit până la al 15-lea ani de vârstă. Școala secundară avea, aproape ca peste tot în Europa, opt clase. Cursul inferior era unificat în toată țara.

„Organizarea școlii secundare române este cea mai frumoasă și cea mai unificată din Europa” – scria ziarul *Maghiarország* la 24 martie 1911,

³ Spiru Haret – *Circulara din 22 aprilie 1897*, apud *Operele*, I, p. 235.

uimit că în România s-a rezolvat unificarea tuturor școlilor secundare, idee apărută în Germania, dar nici acolo complet generalizată.

„România este acel stat din Orientul Europei care este cel mai susceptibil culturii apusene și și-o însușeste ce-l mai curat – scria același ziar maghiar. Ungaria deja demult nu-și mai îndeplinește misiunea de a răspândi în Orient cultura apuseană. Din contră, România va fi drept să se plângă că între ea și apusul Europei s-a vârat un stat consumativ care îi împiedică progresul și acest stat este Ungaria. România este Japonia Europei, iar noi suntem imperiul chinezesc în Europa”.

Poate că publicația maghiară prezenta exagerat pozitiv situația din România în care se aflau încă milioane de analfabeți, dar, cu certitudine că Nicolae Iorga era în asentimentul a foarte multor români când spunea la Congresul învățătorilor din 1907: „când vă vorbesc despre el, în semn de respect, sculați-vă în picioare! **Câți știutori de carte erau în România? În 1899 recensământul stabilește 22%, din totalul populației. În 1909, din 5.047.342 locuitori de peste 7 ani, 1.986.982 știu carte. Deci un procent de 39,4% dintre aceștia 106.713 aveau studii superioare.**”

Grație muncii și măsurilor înțelepte a lui Spiru C. Haret, știința de carte făcea pași însemnați, înregistrându-se o creștere, de 17% în zece ani. Ea apare și mai importantă dacă ne raportăm numai la populația rurală, unde **de la 15,2% știutori de carte din 1899 se ajunge la 34,7 %, în 1909.**

Despre cel care a modernizat și reformat învățământul românesc și a pus umărul la dezvoltarea României moderne, se pot spune și scrie foarte multe. Cuvintele sunt insuficiente și dificil de găsit pentru a prezenta realizările lui Spiru C. Haret la adevărata dimensiune.

Dacă în 1976 cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la nașterea lui Spiru Haret, la propunerea Uniunii Naționale Astronomice, un crater de pe harta Lunii, (pe coordonatele: latitudine 59° Sud și longitudine 176° Vest) a primit numele lui Spiru Haret, manifestările organizate cu prilejul comemorării a 100 de ani de la trecerea sa în neființă, au transmis aceeași recunoaștere față de reformatorul învățământului românesc, cel care prin sacrificiu de sine, seriozitate, competență, profesionalism, respect față de propria creație, luptând continuu și

epuizant cu ignoranța, invidia și rea-voința contemporanilor a avut viziunea valorii școlii românești, confirmată pe toate treptele sale.

Realismul marelui academician ne obligă peste timp să luăm atitudine față de degradarea ideii de școală, să luptăm pentru ca aceasta să redevină centrul vital al societății românești, ancorată la realitățile vremurilor pe care le trăim.

Bibliografie

(a) Cărți:

[1] Băldescu, Emil – *Spiru Haret în știință, filosofie, politică, pedagogie, învățământ*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972.

[2] Dumitrașcu, Gheorghe – *Haretismul în actualitate. Haretismul în cultura românească*. Ed. „Fântâna lui Manole”, Râmnicu-Vâlcea, 2008.

[3] Haret, Spiru – *Mecanica socială*, Ed. „Grammar”, București, 2001.

[4] Lăudat, I. Dumitru – *Două personalități ale veacului nostru: Spiru Haret, îndrumătorul școlii române și Vasile Pârvan sau cultul muncii*, Iași, 1976.

[5] Orghidan, Eugen – *Spiru C. Haret, reformator al învățământului românesc*, Ed. Media Publishing București, 1994.

(b) Articole în reviste:

[6] Avram, Cezar; Radu, Roxana – *O filă din istoria protecției sociale românești: activitatea și operele de reformare socială ale lui Spiru Haret*, Revista de Științe Politice, 11.01.2010.

[7] Dumitrașcu, Gheorghe – *Actualitatea lui Spiru Haret*, în Revista trimestrială de cultură „Forum V”, nr. 1/2006.

[8] Zub, Alexandru, acad. – *Lecția reformatorului*, în Revista „Dacia literară”, (96) XXII, 3/2011.

(c) Alte surse:

[9] Schifirneț, Constantin – *Spiru Haret, un reformator al societății românești*, 12 mai 2011, http://www.adevarul.ro/cultura/literar_si_artistic/cart/Constantin_Schifirnet-Spiru_Haret-invatamant_romanesc-comunism_0_479352569.html.